

№ 12 (557)
Сакавік 2015 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- **Ініцыятыва: новы культурны праект «Ад Залесся да Парыжа»** – стар. 2
- **Памяць: несмяротны сімвал народа** – стар. 5
- **Рэгіён: самы малы горад Беларусі** – стар. 6

Святы і будзень маленькіх беларусаў з зёскі Асава Асіповіцкага раёна

Падрабязна – на стар. 3

Нашы віншаванні

23 сакавіка 1990 г. у Мінску быў створаны Дзяржаўны музей гісторыі тэатральнай і музычнай культуры. Цяпер ён знаходзіцца ў спецыяльна адрэстаўраваным помніку архітэктуры XIX ст., мае шэраг філіялаў.

Рада ГА «Беларускі фонд культуры» і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра віншуюць супрацоўнікаў музея і яго філіялаў з 25-годдзем заснавання. Новых вам знаходак, зычым поспеху і плёну ў працы, здароўя і дабрабыту. Хай яшчэ доўга ў музейных сценах гучаць беларускія паланэзы, ушаноўваюцца выдатныя дзеячы нашай культуры.

Імгненні прыгажосці

У межах сёлетняга Года моладзі Прэзідэнцкая бібліятэка Беларусі працягвае супрацоўніцтва з таленавітымі моладзевымі калектывамі. Нядаўна там адкрылася выстаўка творчых працаў навучэнцаў і педагогаў Мірскага дзяржаўнага мастацкага прафесійна-тэхнічнага каледжа «Мір: імгненні прыгажосці». Варта адзначыць, што ўсе працы выкананыя з выкарыстаннем традыцыйных матэрыялаў і тэхнік і аб'яднаныя пачуццём еднасці з каранямі нацыянальнай культуры.

Выстаўка будзе працаваць да 31 сакавіка.

Канстанцін
ПЕТРЫМАН

На тым тыдні...

✓ 14 сакавіка ў Навуковай бібліятэцы БНТУ адбылася сустрэча ўдзельнікаў добрачыннага праекта «Тактыльныя кнігі» па стварэнні копіяў сучасных кніг адмыслова для дзяцей-інвалідаў па зроку. Яго арганізатары – Навуковая бібліятэка БНТУ, праект «ЗаЧтение» і праграма «Мивия».

Удзельнікі праекта пачалі ўжо ствараць копію тактыльнай кніжкі-карцінкі «Гісторыя пра маленькага трусіка» Каці Талстой. Спецыяліст робіць загатоўкі аднаго развароту кнігі, праводзіць майстар-клас па яго стварэнні. Паўдзельнічаць у занятках могуць здаровыя дзеці і дзеці з асаблівасцямі развіцця, а таксама бацькі.

Наступныя сустрэчы адбудуцца 28 сакавіка і 11 красавіка.

✓ 18 сакавіка ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбылася літаратурная імпрэза «Але жывуць яшчэ ўспаміны аб гэтай жудаснай вайне...» і прэзентацыя выдання паэмы Якуба Коласа «На шляхах волі».

Летась грамадскасць Беларусі ды іншых еўрапейскіх краінаў адзначала 100-годдзе пачатку Першай сусветнай вайны. Так склалася, што мы раней быццам бы выкраслілі са сваёй памяці яе падзеі, бо ўсё часцей узгадваем наступствы Вялікай Айчыннай вайны. А так быць не павінна, бо Беларусь была ў эпіцэнтры тых баёў, лінія фронту доўгі час праходзіла на нашай зямлі.

У творчасці Якуба Коласа тэма той вайны займае важнае месца. Паэт сам прайшоў дарогамі вайны, удзельнічаў у баях на Румынскім фронце. Падзеі Першай сусветнай вайны знайшлі адлюстраванне ў паэме «На шляхах волі», над якой паэт працаваў у 1926 – 1935 і 1955 – 1956 гг.

Да літаратурнай сустрэчы была створаная выстаўка з фондаў музея Якуба Коласа, з асабістага архіва Івана Каменскага, старэйшага брата жонкі Якуба Коласа М. Міцкевіч, які быў непасрэдным удзельнікам ваенных дзеянняў на Рыжскім фронце.

✓ 19 сакавіка ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адбылася імпрэза «Ноч літаратуры», прымеркаваная да Сусветнага дня паэзіі. У межах мерапрыемства прайшла прэзентацыя шрыфта «p1asniag», створаная на аснове рукапісаў Янкі Купалы з фондаў музея, была праведзеная віктарына «10 цікавых фактаў з жыцця і творчасці Песняра» ды інш.

✓ 20 сакавіка ў Літаратурным музеі Петруся Броўкі адбылася сустрэча «Уладзімір Дубоўка: гісторыя палётаў і падзенняў» – другая па ліку ў межах праекта «Чытаем сваё. Класіка». Удзельніцаў імпрэзы чакала кароткая біяграфічная рэтраспекцыя, сумесны разбор вершаў паэта ды іншае.

Нагадаем, што Літаратурны музей Петруся Броўкі сумесна з беларускім жаночым парталам «Velvet.by» і з ініцыятывы Ганны Севярынец распачаў праект «Чытаем сваё. Класіка», мэтамі якога з'яўляюцца змяненне стэрэатыпных поглядаў на беларускую літаратуру, адкрыццё новага бачання даўно вядомых класікаў.

✓ 20 сакавіка ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча адбыўся «Дзень паэзіі – poiesis дзень». З грэчаскай мовы слова «паэзія» (poiesis) перакладаецца як творчасць. Напярэдадні Сусветнага дня паэзіі, які можна лічыць святам усіх тых, хто займаецца творчасцю, музей запрасіў ахвотных на адмысловую імпрэзу, у якой прынялі ўдзел беларускія пісьменнікі, музыкі. Сваімі сакрэтамі, як спалучаць творчасць і прозу жыцця ў наш час, падзяліліся Андрэй Адамовіч, Георгій Барташ, Павел Касцюкевіч, Уладзімір Пыльчанка, Цімох Авілін, Павел Селівончык, Сяргей Башлыкевіч.

Спецыяльна да гэтага дня была створаная мастацка-дакументальная выстаўка «Гімн жыцця», прысвечаная вершу М. Багдановіча «Маладыя гады», які датуецца ўмоўна 1915 – 1916 гг. і лічыцца адным з апошніх вершаў пра каханне.

Ад Залесся да Парыжа

Новы культурны праект «Ад Залесся да Парыжа», прысвечаны 250-годдзю з дня нараджэння Міхала Клеафаса Агінскага, пачаў рэалізаваць у 2015 годзе Беларускі фонд культуры сумесна з Беларускай дзяржаўнай філармоніяй. А нарадзіўся ён дзякуючы апантанай і руплівай творчай дзейнасці ансамбля салістаў Белдзяржфілармоніі «Класік-Авангард» і яго мастацкага кіраўніка, заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь Уладзіміра Байдава.

Тэматычны цыкл канцэртаў уключае 4 канцэртныя праграмы: «Старасвецкі баль» (прысвечаны творчасці сям'і Агінскага, яго сябрам і паплечнікам), «М.К. Агінскі ў Санкт-Пецярбургу і Варшаве» (прысвечаны вандроўкам М.К. Агінскага па сталіцах Расіі і Польшчы), «М.К. Агінскі ў Парыжы і Фларэнцыі» (прысвечаны сябрам і сучаснікам М.К. Агінскага, вядомым французскім і італьянскім кампазітарам), «М.К. Агінскі. Вяртанне на радзіму».

Плануецца, што канцэрты гэтага цыкла адбудуцца ў многіх гарадах і раёнах Беларусі, а таксама ў Літве, Польшчы, Францыі. Канцэртныя праграмы будуць суправаджацца навуковымі і мастацтвазнаўчымі дакладамі і каментарыямі, фота-, дакументальнымі і мастацкімі выстаўкамі, відэафільмамі, рэалізацыяй аўдыякружэлак з твораў М.К. Агінскага, старадаўняй і сучаснай класічнай музыкой Беларусі.

Вялікую цікавасць выклікалі ў грамадскасці сталіцы першыя канцэрты з гэтага цыкла, якія адбыліся ў Белдзяржфілармоніі сёлета ў лютым і сакавіку. Аздаблялі канцэртныя нумары выдатныя і змястоўныя навукова-мастацтвазнаўчыя каментарыі вядомай даслед-

чыцы дзейнасці і творчасці М.К. Агінскага Святлены Немагай. Беларускі саюз мастакоў разгарнуў у канцэртнай зале філармоніі цікавую выстаўку, прысвечаную М.К. Агінскаму і мясцінам, з якімі былі звязаны жыццё і дзейнасць нашага знакамітага суайчынніка.

А 14 сакавіка прэзентацыя праекта «Ад Залесся да Парыжа» адбылася ў Музеі-сядзібе М.К. Агінскага ў Залесці і Сморгоні. Мясцовыя жыхары і шматлікія госці атрымалі выдатную магчымасць праслухаць вядомыя музычныя творы самога М.К. Агінскага, яго дзядзькі Міхаіла Казіміра Агінскага,

дзядзю Францішка і Амеліі, іншых кампазітараў – суайчыннікаў М.К. Агінскага. Знакаміты паланэз лямінор, вядомы як «Развітанне з Радзімай», слухалі стоячы, у многіх на вачах былі слёзы радасці – радасці ад таго, што славы Агінскі вярнуўся ў Залессе. Сімвалічным было і тое, што гэта першы канцэрт вядомага музычнага калектыву ў адрэстаўраванай канцэртнай зале палаца.

У час прэзентацыі праекта ў Залесці адбылося адкрыццё фотавыстаўкі «Эпоха Агінскага: аднаўленне памяці» фотамастака Міхаіла Крыжаноўскага з Мінска. Выстаўка з'яўляецца творчым фотапраектам, таксама прысвечаным 250-годдзю з дня нараджэння кампазітара, дзяржаўнага і грамадскага дзеяча М.К. Агінскага, яна адлюстроўвае помнік гісторыка-культурнай спадчыны «Ансамбль былога палаца Агінскіх пачатку XIX стагоддзя» ў вёсцы Залессе Сморгонска-

Ансамбль «Класік-Авангард» (саліруе А. Арбузава)

Адзел ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Пружанскага райвыканкама і музей-сядзіба «Пружанскі палацк» запрашаюць прыняць удзел у IV навукова-практычнай канферэнцыі «Імя ў гісторыі: Заходнепалескі рэгіён», што пройдзе 17 – 18 красавіка 2015 г.

Заходнепалескі рэгіён – своеасабліва гісторыка-культурная і прыродна-геаграфічная тэрыторыя, якая ўключае сучаснае беларуска-польска-ўкраінскае памежжа. Гэты рэгіён быў звязаны з многімі гераічнымі і трагічнымі падзеямі мінулага, а таксама імёнамі шэрагу асобаў, якія ўнеслі пэўны ўклад у гісторыю, культуру, навуку Беларусі і іншых краінаў свету, народаў, былі носьбітамі розных культурна-гістарычных традыцыяў.

З часоў свайго станаўлення вялікую працу па зборы звестак і асветленні ролі асобаў, лёс якіх у рознай ступені быў звязаны з Пружаншчынай, вядзе музей-сядзіба «Пружанскі палацк». У фондах музея захоўваюцца цікавыя матэрыялы, якія адлюстроўваюць дзейнасць славетных землякоў-братоў Крашэўскіх, Рыгора Шырмы, Міхася Забэйды-Суміцкага, Янкі Хвораства, Мошэ Бярнштэйна, Антона Такараўскага, Міколы Купрэва, Алены Лось і інш.

Трэба адзначыць, што на сёння даволі вялікае кола навукоўцаў і краязнаўцаў займаецца вывучэннем жыцця і дзейнасці асобаў мінуўшчыны і су-

Імя ў гісторыі:

Заходнепалескі рэгіён

часнасці. Лёс многіх з іх цесна звязаны з Заходнепалескім рэгіёнам, у тым ліку з Пружаншчынай. Таму з'явілася неабходнасць абагульніць матэрыялы даследаванняў у гэтым накірунку з мэтай найбольш поўнага і аб'ектыўнага асветлення ролі пэўных асобаў у грамадска-культурным жыцці ў розныя гістарычныя эпохі і перыяды, а таксама вызначыць далейшыя накірункі ў справе вывучэння згаданай тэмы.

Па выніках навукова-практычнай канферэнцыі плануецца выданне навуковага зборніка. Прыярытэт пры адборы дакладаў на канферэнцыю будзе аддавацца тэмам, звязаным з Пружаншчынай.

Праблемы для абмеркавання:

- Вялікае Княства Літоўскае: славы і забытыя імёны;
- грамадска-палітычныя і ваенныя дзеянні часоў Расійскай імперыі;
- дзеянні культуры і мастацтва Заходнепалескага рэгіёна;
- рэлігійныя дзеянні;
- літаратурная спадчына;
- народныя майстры: імёны, традыцыі, школы;
- навуковае вывучэнне Заходнепалескага рэгіёна: асобы і адкрыцці;
- уклад землякоў у развіццё навукі і адукацыі;

- дзеянні нацыянальна-культурнага руху ў Заходнепалескім рэгіёне;
- прадстаўнікі розных народаў у грамадска-палітычным, культурным і рэлігійным жыцці Заходняга Палесся;
- уклад ураджэнцаў Заходнепалескага рэгіёна ў гісторыю і культуру розных народаў і краінаў;
- рэвалюцыйная мінуўшчына;
- дзеянні Заходняй Беларусі (1921 – 1939 гг.);
- рэпрэсіўная палітыка дзяржавы: лёс асобы;
- героі і здраднікі: партреты на фоне гістарычнай эпохі;
- дзеянні эміграцыі;
- савецкі час: асобы і лёсы;
- імёны сучаснасці;
- асобы ў гісторыі малой радзімы;
- гісторыя сям'і ў гісторыі краіны;
- роля асобы ў патрыятычным выхаванні моладзі;
- імёны на географічнай карце;
- спартыўныя дасягненні;
- гістарыяграфія праблемы ў гістарычнай навуцы.

Месца правядзення канферэнцыі – г. Пружаны, музей-сядзіба «Пружанскі палацк».

Заяўкі на ўдзел у канферэнцыі прымаюцца да 31 сакавіка 2015 г. тэксты

Старшыня Залесскага сельсавета Зянон Грышкевіч, старшыня Саюза мастакоў Рыгор Сітніца, Тадэуш Стружэцкі на фотавыстаўцы

га раёна – дзівоснага куточка Беларусі. На фотаздымках можна ўбачыць не толькі хараство беларускай прыроды, але і таленавітых, шчырых людзей гэтага краю, якія вызначаюцца адметнымі характарамі і адвечнымі думкамі пра будучыню сваёй непаўторнай і любай краіны, людзей, далучаных да адраджэння ўнікальнай культурнай спадчыны, створанай родам Агінскіх. У экспазіцыі М. Крыжаноўскага прадстаўленыя працы ў жанрах фотарэпартажу, мастацкага фота, камп'ютарнай графікі, інсталяцыі, жывапісу.

М. Крыжаноўскі – удзельнік міжнародных і гарадскіх выставак і конкурсаў. Аўтарскія працы знаходзяцца ў прыватных калекцыях Беларусі, Расіі, Украіны, Літвы, Польшчы і іншых краін. Мастак удзельнічае ў дабрачынных праектах, арганізуе іх пры абласным і гарадскім таварыствах інвалідаў сталіцы.

У аснову серыі фатаграфіяў пакладзены матэрыялы, знятыя ў розныя гады. Натуральна, што ў прадстаўленым цыкле прысутнічаюць сюжэты,

прысвечаныя актуальным пытанням захавання культурнага асяродку, паказаны стан палацавага ансамбля «Паўночныя Афіны», яго мінулае і сучаснасць. У цыкле ёсць працы, прысвечаныя мясцінам Агінскіх на тэрыторыі суседняй Літвы (Вільня, Рэтавас, Тракай, Плунге і др.).

Неабходна падкрэсліць, што праект «Ад Залесся да Парыжа» з'яўляецца адкрытым і будзе прыцягваць і іншых удзельнікаў. Сёлета многія беларускія прафесійныя і аматарскія музычныя і іншыя творчыя калектывы падрыхтавалі да 250-годдзя М.К. Агінскага свае творчыя праграмы, якія будуць запатрабаваныя слухачамі і гледачамі. Пашырэнню іх геаграфіі і кола прыхільнікаў актыўна паспрыяе культурны праект «Ад Залесся да Парыжа».

Тадэуш СТРУЖЭЦКІ,
намеснік старшыні
Беларускага фонду культуры,
каардынатар праекта
Фота
Міхаіла КРЫЖАНОЎСКАГА
і Наталі КУПРЭВІЧ

дакладаў – да 5 красавіка (даклады ўдзельнікаў будуць апублікаваныя цягам 2015 г.). Аргкамітэт пакідае за сабой права адбору заяваў на ўдзел у канферэнцыі і тэкстаў дакладаў. Пацвярджэнне аб удзеле ў канферэнцыі будзе даслана да 6 красавіка 2015 г.

У заяўцы паведамляецца імя, імя па бацьку і прозвішча дакладчыка, навуковая ступень і званне, тэма даклада, назва ўстановы, якую ён прадстаўляе, адрас (хатні ці ўстановы) і кантактныя тэлефоны. У заяве таксама неабходна ўказаць запатрабаванасць месца для пражывання.

Патрабаванні да тэкстаў дакладаў: электронны варыянт не болей за 20 тысячаў знакаў, спасылка пастаронкавыя, нумарацыя спасылкі на кожнай старонцы. Абавязкова – пазначыць УДК.

Працоўныя мовы канферэнцыі: беларуская, руская, украінская, польская.

Заяўкі на ўдзел у канферэнцыі прымаюцца па электроннай пошце.

Праезд і харчаванне аплочваецца ўдзельнікамі канферэнцыі. Памер ўзносу арганізацыйнага збору будзе ўказаны ў персанальных запрашэннях.

Пражыванне аплочваецца арганізатарамі канферэнцыі.

Кантакты: Зялёвіч Юрый Сяргеевіч, 225133, г. Пружаны, вул. Савецкая, 50;

тэл. (01632) 9-03-06,
маб. +375333711342 (МТС),
тэл./факс (01632) 2-18-96;
e-mail: palacyk@tut.by.

Паводле паведамлення арганізатараў

«З друкарні пана Марціна Кухты»

12 сакавіка ў Музеі кнігі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адкрылася выстаўка «З друкарні пана Марціна Кухты», прымеркаваная да 140-годдзя з дня яго нараджэння.

У друкарні, заснаванай панам Кухтам у Вільні, пабачылі свет першыя газеты, часопісы, календары, фальклорныя зборнікі песень і казак, перакладныя творы і іншыя працы беларускіх выдавецкіх суполак «Наша Ніва», «Наша Хата», «Палачанін», «Беларускае выдавецкае таварыства», «Гоман» (у тым ліку – больш за 60 кніг на беларускай мове). Менавіта М. Кухтам быў закладзены падмурак беларускага нацыянальнага кнігадруку.

У экспазіцыю ўвайшлі 40 выданняў з фонду НББ, надрукаваныя кірыліцай і лацінкай. Сярод іх – арыгіналы першых нумароў «Нашай Нівы», «Беларускага календара» (1910 – 1914), адзінае прыжыццёвае выданне М. Багдановіча – «Вянок» з аўтографам (1913), выданні «Родныя з’явы» Якуба Коласа (1914), «А хто там ідзе?» Янкі Купалы (1910), «Курганная кветка» К. Буйло (1914), «Рунь» М. Гарэцкага (1914), беларускія падручнікі «Pierśaja čytanka: knižyca dla biełaruskich dzieciak dźiela pawuki čytańnia» (1916), «Siejbit: druhaja, paśla lementara, čytanka dla račatkowych škoł» (1918), «Беларуская граматыка для школ» Б. Тарашкевіча (1918), «Кароткая гісторыя Беларусі» В. Ластоўскага (1910) ды інш.

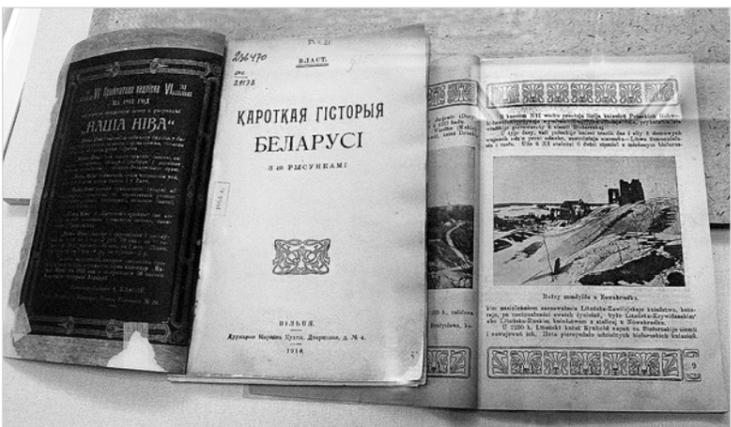
На адкрыцці выстаўкі слова мелі намеснік дырэктара НББ Аляксей Суша, пасол Літвы ў Беларусі Эвалдас Ігнавічус, загадчыца Літаратурнага музея М. Багдановіча Марына Запартыка, галоўны рэдактар выдавецтва «Мастацкая літаратура» Віктар Шніп.

І крыху звестак пра Марціна Кухту. Ён нарадзіўся 6 лютага 1875 г. у Ковенскай губерні, у 1890 г. пераехаў у Вільню, дзе навучаўся, а потым працаваў наборшчыкам. У 1906 г. М. Кухта адкрыў уласную друкарню з правам друку на ўсіх еўрапейскіх мовах. У снежні 1918 г. ён надрукаваў Акт незалежнасці Літвы ў газеце «Lietuvos aidas», за што быў арыштаваны нямецкімі акупацыйнымі ўладамі, а яго друкарня разгромленая.

Імя М. Кухты згадваў у сваім апошнім вершы М. Багдановіч:

*У краіне светлай, дзе я ўміраю,
У белым доме ля сінгай бухты,
Я не самотны, я кніжку маю
З друкарні пана Марціна Кухты.*

*Наш кар.
Фота Наталі КУПРЭВІЧ*

Пра аўтара нявыдуманых вершаў

20 сакавіка ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі адбылася сумесная імпрэза Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры і бібліятэкі «Мы свет нанова адкрывалі...», прымеркаваная да 95-годдзя з дня нараджэння паэта Аляксея Пысіна.

А. Пысін належыць да франтавога пакалення пісьменнікаў, такіх, як М. Аўрамчык, А. Вялюгін, К. Кірэенка, В. Быкаў і інш. Гвардыі радавы Пысін прайшоў усю вайну сувязістам, удзельнічаў у баях на пяці франтах, двойчы быў цяжка паранены. Узнагароджаны медалямі, у тым ліку медалём «За адвагу». Вайна пакінула незабыўны след у памяці паэта, стала цэнтрам яго творчасці. Матэрыялі памяці, «пабрацімства мёртвых і жывых» праходзіць праз лепшыя паэтычныя творы А. Пысіна. «Кожны мой верш, – сведчыў ён, – мае біяграфію, нічога няма выдумананага».

Пяру паэта належыць больш за дваццаць кніг вершаў. Першы зборнік «Наш дзень» выйшаў у 1951 г., у 1959 г. з’явілася кніга «Сіні ранак», потым – «Сонечная паводка» (1962), «Мае мерыдыяны» (1965) і інш.

Да мерапрыемства супрацоўнікі бібліятэкі падрыхтавалі выстаўку «Мне ў жыта хочацца ўвайсці, мне вечнасцю здаецца жыта...», дзе сабраныя асноўныя творы А. Пысіна і іх пераклады на іншыя мовы. Асобным раздзелам прадстаўлены літаратурна-крытычныя працы, а таксама літаратура аб жыцці і творчасці паэта.

*Лідзія ШАГОЙКА,
супрацоўніца Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры
Ніна КАМАРОВА, супрацоўніца ЦНБ НАН Беларусі*

Прадаўжальнікі традыцыяў

У школе як у роднай хаце

Мае знаёмыя Ірына і Яўген Брундуковы запрасілі пазнаёміцца з асіповіцкім краем. Там ужо сто гадоў у вёсцы Осава працуе школа – цяпер гэта Осаўскі вучэбна-педагагічны комплекс дзіцячы сад-базавая школа.

Нас сустрэла дырэктар установы Людміла Жукава і зладзіла экскурсію па класах. І паўсюль гучала беларуская мова, бачна, што тут пануе спадчына дзядоў і прадзедаў. Мне падавалася, што ўся школа – жывы музей народнага побыту. У гэтым будынку сабраныя вышыванкі, строі, прылады працы – дзяцей тут вучаць шанаваць традыцыі продкаў.

У мяне засталася дзівоснае адчуванне, што пабываў не ў навучальнай установе, а ў бацькоўскай хаце, дзе настаўнікі і вучні – нібыта адна

*Зацвітае штогод –
Памінае наш род,
Абсыпаючы квеценню поле.*

*Усе настаўнікі цудоўныя
душэўныя людзі, улюбёныя ў*

*расць і любоў да роднага краю.
Шасцікласнік Міхась прынёс
баян і зайграў, заспяваў, а
іншыя падхапілі прыпеўкі:*

*А ў майго Тузіка
Вочкі, як два гузкі.
За мной бяжыць –
туляецца,
Аж хвосцік
задзіраецца. Ух!
Ну, такі харошы
Тузік,
Ну, такі харошы!
Не аддам яго нікому
Нават і за грошы.
Ух!*

сям’я. Усе разам рыхтуюць абрадавыя святы Купалле, Дажынкi, Масленку ды іншыя, запрашаюць у госці аднавяскоўцаў, частуюцца печанай бульбай, драпікамі. І вядома ж, любяць танцы, гульні, спевы. Тут наладзілі дапамогу састарэлым, ветэранам вайны і працы; вучні прыходзяць дадому да тых, хто хворы, нямоглы, мыюць падлогу, ходзяць у краму і па лекі, робяць іншыя хатнія справы. І людзі ўдзячныя ім.

Ганарыцца школа і сваімі выпускнікамі, якія сталі годнымі грамадзянамі, працавітымі даяркамі ды хлебаробамі, займаюць высокія дзяржаўныя пасады...

У год юбілею Перамогі над фашысцкай Германіяй тут вядзецца вялікая выхаваўчая праца, вучні даглядаюць помнік загінулым землякам. Цяпер ідуць рэпетыцыі кампазіцыі, прымеркаванай да 70-годдзя Перамогі. Пачынаецца яна словамі мясцовай паэтки Марыі Цімінскай:

*Хаты роднай няма,
У магіле радня,
Толькі дзічка старая
ў полі*

сваю працу. А вучні для іх – як родныя дзеці.

Вось скончыліся ўрокi, але ніхто не бяжыць дахаты. Здаецца мне, ніхто не спяшаецца пакідаць школу.

Мы завялі размову пра родную зямлю, пра краявіды Асіповіччыны – і вочы маіх субяседнікаў засвяціліся праменьчыкамі сонейка. Яны пачалі з непадробнай любоўю расказаць пра мясцовыя лясы, рэкі і азёры, і ў словах маладых грамадзянаў дзяржавы былі шчы-

нікам і школьнікам запісы відэафільмаў (у стварэнні якіх аўтар гэтых радкоў удзельнічаў), што распавядаюць пра традыцыі беларускага народа, а таксама сваю кнігу пра гульні і танцы, асобнікі «Краязнаўчай газеты». А ў адказ атрымаў запрашэнне прыязджаць яшчэ.

*Мікола КОТАЎ,
пазаштатны карэспандэнт
«Краязнаўчай газеты»
Фота Ірыны і Яўгена
БРУНДУКОВЫХ*

Першы на Поўдні

(Заканчэнне. Пачатак у № 11)

Больш вядомым стала другое падарожжа Варсанофія, што заняло больш як год. З 1461 па 1462 год бельчыцкі іерманах здзейсніў шлях ад Полацка ў Канстанцінопаль, далей праз астравы Крыт, Радос і Кіпр. На Кіпры ён падымаўся на гару, дзе Святая Алена паставіла крыж па дэбрадзейным злодзеі, хадзіў у манастыр да святога пакутніка Маманта, дзе перахоўвалі мошчы на крыжы, званым Стамафорам: «от его мощей міро течёт»... Адтуль пайшоў у Даміету, у зямлю Сірыйскую. Стуль дабраўся морам да Егіпта, да мястэчка Дум'ят, адкуль па Ніле дабраўся да Каіра. Тамака ён прабыў 6 тыдняў, пасля чаго зноў дабраўся да Іерусаліма. Варсанофій стаў першым, з вядомых нам сёння, еўрапейскім пілігрымам, які наведаў хрысціянскія святыні Егіпта. Наш зямляк падрабязна апісвае храмы ды іх убранне, норавы і звычаі тамтэйшага царкоўнага жыцця: «Кверху престол святой, в нём служат святыю літургію ва ўсе суботы. С вечара же поюць стіхіры – похвалу вагнеопалімой купелі. Всякій чалавек входить в гэту святыю церковь, разув сапогі. Если же кто забудет і войдет в церкву неразутым, то на него накладывається

епітімья – тры года босым ходіть».

Другое хаджэнне захавалася ў адзіным спісе, што ўваходзіў у склад наўгародскага рукапіснага зборніка першае паловы XVII стагоддзя.

кракадзіла, што ўвойдзе ў нашае пісьменства пад назваю *каркадрала*. Аднак Варсанофій з Полацка не баўся кракадзілаў! Ён ідзе далей па Афрыцы. Там бацьчы і апісвае сам Каір – «стары Місюр», фінікавыя

Гара Сінай. Малюнак XIX ст.

Аповед Варсанофія пра сваё працяглае, небяспечнае і поўнае прыгодаў падарожжа доўгі час заставаўся галоўнай крыніцай ведаў у нашым сярэднявечным грамадстве і ў нашых суседзях пра тыя краі. Наш выдатны зямляк першы са славянаў апісаў Егіпет, «златаструйны Ніл» і «лютага звера –

пальмы. Напрыклад, пра апошнія ён піша гэтак: «віде же дрэвеса, на ніх же растуєт мёд дівній, і інных дрэвес многа віде, іх же імена, свем».

І дакладна ён быў першым, хто апісаў піраміды, якія, паводле тагачаснай хрысціянскай традыцыі, называў жытніцамі Іосіфа –

«жытніцы Іосіфа Прекраснаго за рекою Нілом протіву стараво Місюра»... Варсанофій першым з нашых падарожнікаў, з усходнеславянскіх земляў, пабываў на Сінаі. Шлях ад Каіра да Сіная ён апісваў гэтак: «І поідохом на гору Сінайскую. Бе бо мног карован собрався: десять тысяць велеблюдов и людей многа; вдохом 15 дней, путешествуя от Египта до Сінайскія горы і до горы Хорівскія, великія и высокія». І сёння адчуваецца ягонае трымценне, ягонае багавейнасць перад найвялікшымі святынямі свету: «Узыходзіў на высокую гару Сінайскую. На ёй стаяў Майсей і бачыў Неопалімую купіну. Месяца лютага ў 1 дзень на памяць святога пакутніка Трыфана сатварыў са слязьмі малітву Госпаду Богу, і прачытае Яго маці, і святому пракоу багавідцу Майсею».

Варсанофій вельмі дакладна апісаў шматлікія святыні, помнікі і цікавосткі ў далёкіх і цяжкадаступных краях, што адсутнічаюць у іншых еўрапейскіх пілігрымаў. Ён, у адрозненне ад некаторых іншых аўтараў, не ўгледзеў і не зацемеў ніводнага факту прыгону і ўціску хрысціянаў з боку мусульманскіх уладаў. Яго паўсюль ад Малдовы да Егіпта зычліва прымаюць людзі іншых моваў, веравызнанняў і расаў. Ён не меў вартых п'яра перашкодаў пад час свайго складанага і небяспечнага падарожжа. Расійскія даследчыкі раней прыпускалі, што такое стаўленне можна вытлумачыць памкненнем султаната мамлюкаў усталяваць добрыя стасункі з іншымі дзяржавамі перад пагрозаю зававаў цюрк-сельджукаў. Маўляў, не выключана, што Варсанофій мог быць афіцыйным прадстаўніком кіеўскага мітрапаліта альбо вялікіх князёў, а не простым прыватным паломнікам. Але, у такім выпадку, яго б і прымалі афіцыйныя асобы, мажнаўладцы розных краёў. Але пра гэта нам Варсанофій нічога не паведаміў... Выглядае, ён быў проста надзвычай мужным чалавекам, аскетам, моцным

«Каркадрал». Фрагмент італьянскага манускрыпта (1440 г.)

духам і цела, якога ў далёкі свет пагнала не марная цікаўнасць, а вялікая вера.

XV стагоддзе непазнавальна змяніла свет былой Візантыі, свет усходняга хрысціянства. Канстанцінопаль у 1453 годзе быў захоплены цюркамі-асманамі, якія стварылі тут новую магутную імперыю паміж Захадам і Усходам, абাপал берагоў Азіі і Еўропы. Малдова і Балканы апынулася пад яе ўладаю. Усходняе хрысціянства, здавалася, канчаткова мусіць знікнуць у хвалях гісторыі... Пагатоў, і залатагаловы Кіеў у 1482 годзе зноў быў разбураны крымскім ханам Менглі I Гірэем... Але сувязі ўнутры колішняга візантыйскага свету, усярэдзіне колісь праваслаўных абшараў, захоўваліся праз вякі. Захавалася ў гісторыі і імя нашага зямляка Варсанофія, іерманаха Бельчыцкага манастыра зпад Полацка. Ягоныя творы, наноў адкрытыя М. Ціханрававым у XIX стагоддзі, друкаваліся колькі разоў, апошні раз у Санкт-Пецярбургу ў 1896 годзе. Аднак сёння пра яго ведаюць адзінкі. І зусім ягонае імя забытае ў родным Полацку. Несправядліва. А так і ўяўляюцца назвы турыстычных бюро і геаграфічнага часопіса, вуліцаў і плошчаў, на якіх стаяць помнікі першаму беларускаму падарожніку.

Сяргей ХАРЭЎСКИ,
гісторык мастацтва

Абразок з вандровак

Грузін з Баржомі

Экскурсію па Тбілісі я завяршыў у пантэоне грузінскіх славукасцяў.

Ад пантэона зноў у вагончыку ў Тбілісі і адразу ж на чыгуначны вакзал. У цягніку маім суседам аказаўся грузін: добразычлівы, з пасярэбраным чубам і такой жа, толькі больш шыкоўнай, барадой. Нос у яго з гарбінкай і акцэнт грузінскі.

Іраклій аказаўся гаваркім, і мы ўсю дарогу ажно да Баржомі вялі шчырую гамонку. Я выказаў яму ўдзячнасць, што сустрэўся з сапраўдным грузінам. Мой сусед доўга смяецца. Потым дастае пашпарт і паказвае. Там пазначана, што ён па нацыянальнасці грузін.

– Бацька мой рускі, маці – украінка, а я чыстакроўны грузін. Дый грузіны ўсе лічаць, што я грузін, бо на грузінскай мове гутару не горш, чым на рускай. Такіх тут многа.

На вакзале ў Баржомі мы цёпла развіталіся.

І праз шмат гадоў мне помніцца тая гамонка з Іракліем. Узнікла думка: як гэтак

хутка асіміляцыя мяняе традыцыі, характар і нават у нейкай меры знешні выгляд чалавека! Нездарма ў Латвіі імкнуцца ўсіх рускіх адвучыць ад роднай мовы і запісаць у пашпартце латышамі.

Глянуў і я ў свой новы пашпарт, а там графа «нацыянальнасць» увогуле адсутнічае. Я ўжо не беларус, не грузін, не рускі ці яўрэй – я ніхто, я без роду і племя. Я іван бязродны. У выніку – знікае гістарычная памяць на генетычным узроўні. Сёння амаль усе беларусы гавораць па-руску, пераймаюць традыцыі Захаду і спасцігаюць культуру еўрапейцаў, а то і афрыканцаў, асабліва ў песнях і танцах.

А гэта ўжо грань, якую пераступіць небяспечна: калі мы поўнасцю адцураемся беларускай мовы, традыцый сваіх дзядоў і прадзедаў, то знікне нацыянальная культура, і ад сутнасці беларуса застанецца толькі адно найменне.

Віктар АРЦЕМ'ЕЎ

У манастыры Св. Кацярыны. Малюнак 1830 г.

Вікенцій Канстанцін Каліноўскі нарадзіўся 2 лютага 1838 года ў вёсцы Мастаўляны, размешчанай на тэрыторыі сучаснай Польшчы, побач з мяжой Рэспублікі Беларусь, у сям'і дваранскага фабрыканта Сямёна Каліноўскага і Веранікі з Рыбінскіх. Калі Кастусю было ўсяго пяць гадоў, пры родах дванаццатага дзіцяці памерла яго маці. Бацька, маючы вялікае сямейства, жаніўся другі раз і пераехаў у набыты ім маёнтак Якушоўка (цяпер Беларусь. – «КГ»), побач са Свіслаччу. Сюды ж была перавезеная фабрыка па вытворчасці лянных вырабаў, на якой яшчэ да адмены прыгоннага права працавалі вольнанаёмныя. З ранняга дзяцінства хлопчык бачыў цяжкасці сялянскага жыцця, рос у асяроддзі мясцовых сельскіх жыхароў, з дзецьмі якіх праводзіў раннія гады, засвойваючы іх мову і культуру.

У 1847 годзе К. Каліноўскі пачаў вучыцца ў Свіслацкай гімназіі, неўзабаве ператворанай у рэальнае вучылішча, навучанне ў якім скончыў у 1852-м. Пасля гэтага некалькі гадоў жыў у маёнтку бацькі, спрабуючы засвоіць кіраванне ім. У 1855 годзе адпраўляецца да старэйшага брата Віктара ў Маскву.

В. Каліноўскі быў студэнтам медыцынскага ўніверсітэта і актыўна займаўся падпольнай рэвалюцыйнай дзейнасцю, вывучаў мінулае Вялікага Княства Літоўскага і збіраў бібліятэку з кнігамі па гісторыі Беларусі. Улетку 1856 года браты Каліноўскія пераязджаюць у Пецярбург, дзе Кастусь паступае на юрыдычны факультэт універсітэта, які рыхтаваў «людзей, здольных да службы гаспадарчай і адміністрацыйнай». Тут ён вывучае не толькі юрыдычныя навукі, але і рускую і ўсеагульную гісторыю, палітычную эканомію, статыстыку, логіку, псіхалогію, «сістэму жывёльнага царства», батаніку, сельскую гаспадарку, тэхналогію, архітэктур, рускую і французскую мовы.

Пад час вучобы ён становіцца актыўным удзельнікам студэнцкага таварыства «Огул» з ліку выхадцаў з Польшчы, Літвы, Беларусі і Украіны, нават з'яўляецца яго бібліятэкарам-кіраўніком. Тут ён знаёміцца з шэрагам будучых паўстанцаў 1863 года: Эдмундам Вяртыгам, Вітальдам Гажычам, Ігнаціем Здановічам, Феліксам Зянковічам, Яўстафіем Чарноўскім, Эмануэлем Юндзілам і Іосіфам Ямантам. Акрамя таго, сярод сяброў Каліноўскага па ўніверсітэце значацца прозвішчы будучых кіраўнікоў варшаўскага нацыянальнага ўрада Стэфана Баброўскага, які вучыўся ва ўніверсітэце ў 1856 – 1859 гадах, і Оскара Авэйда (гады вучобы 1854 – 1858). Да таго ж, К. Каліноўскі падтрымліваў сяброўскія стасункі з вядомымі ўдзельнікамі расійскай арганізацыі «Зямля і Воля» М. Уціным і Л. Панцялеевым, якія вучыліся ў Пецярбургскім універсітэце ў 1858 – 1861 гадах. Быў знаёмы з бацькам Фелікса Дзяржынскага Эдмундам. Дзякуючы брату Віктару Кастусь далучаецца да рэвалюцыйнай арганізацыі Серакоўскага-Дамброўскага, што падтрымлівае цесныя сувязі з расійскімі сацыял-дэмакратамі, сумесна з імі рыхтуе рэвалюцыю супраць царызму.

Пасля заканчэння ўніверсітэта ў 1860 годзе са ступенню кандыдата права, Каліноўскі вяртаецца на Радзіму, у Беларусь, дзе бярэцца за

Вялікі Сын беларускага народа

(памяці Кастуся Каліноўскага)

177 гадоў таму нарадзіўся Вялікі Сын беларускага народа, месца якога ў айчыннай гісторыі яшчэ выклікае шматлікія спрэчкі. Аднак нягледзячы на іх змест, дакладна можна сказаць, што Кастусь Каліноўскі ўжо даўно зрабіўся сапраўдным сімвалам, да якога беларусы, быццам да гаючай крыніцы непакіснасці, звярталіся ў самыя складаныя моманты сваёй гісторыі. І будучы звяртацца, пакуль будзе існаваць пагроза нашаму народу і нашай Радзіме, у імя якіх Каліноўскі свядома пайшоў на шыбеніцу, каб зрабіцца неўміручым вобразам самаахвярнасці і патрыятызму.

стварэнне разам са сваімі паплекнікамі Урублеўскім, Мілеўскім, Рагінскім, Сангіным, Казлоўскім Гродзенскай рэвалюцыйнай арганізацыі, пачынае выдаваць першае ў Беларусі перыядычнае выданне на беларускай мове – «Мужыцкую праўду». Газета, напісаная ў форме баявога лістка, тлумачыць рабаўніцкі характар аграрнай рэформы 1861 года. Каліноўскі, як яе рэдактар, спрабаваў знайсці найбольш бальючы кропкі царскага рэжыму ў Беларусі і Літве, каб любымі спосабамі падштурхнуць сялянскія масы на барацьбу. Амаль год ён здзяйсняе «хаджэнне ў народ», вывучае ўнутраную атмасферу беларускай вёскі і разумее, што галоўным ворагам сяляне лічаць усё ж не «цара-бацюшку», а абшарнікаў. У гэтым Кастусь бачыў велізарную падставу для хуткага паўстання.

Увосень 1861 года Каліноўскі ўвайшоў у віленскі Камітэт Руху, які рыхтаваў паўстанне ў Літве і Беларусі. З кастрычніка 1862 года ён становіцца старшынёй Камітэта, названага Літоўскім правінцыйным камітэтам, дзе ўзначальвае мясцовых «чырвоных». Акрамя «Мужыцкай праўды» на беларускай мове ў студзені 1863 года падрыхтаваў першы нумар газеты «Сцяг волі» на польскай, дзе выступаў супраць сваіх палітычных апанентаў – «белых» з ліку буйных абшарнікаў і ўмераных. У ідэалагічных спрэчках з «белымі» Каліноўскі адстойваў права літоўскага, беларускага і ўкраінскага народаў на самастойнасць. І ў мэтах абароны іх інтарэсаў імкнуўся дыстанцавацца ад варшаўскага Цэнтральнага камітэта, які, нягледзячы на прызнанне за ім кіраўнічай ролі ў руху, лічыў недастаткова дэмакратычным па складзе і памкненнях.

На гэтым фоне ў Польшчы 23 студзеня 1863 года пачынаецца паўстанне, справакаванае рыхтуемым царскімі ўладамі наборам у расійскае войска, куды павінны былі патрапіць каля 12 тысячаў чалавек, якія ўдзельнічалі ў «маніфестацыйным руху» на тэрыторыі

былой Рэчы Паспалітай. Выступ палякаў стаў поўнай нечаканасцю для рэвалюцыйных арганізацыяў Літвы і Беларусі. Пазней у сваіх сведчаннях Каліноўскі адзначаў, што Каралеўства Польскае «сваім паўстаннем не пашанавала інтарэсаў Літвы», зусім да яго непадрываванай. Разумеючы неабходнасць адзінага фронту супраць царызму, 1 лютага Каліноўскі абвясціў Літоўскі камітэт Часовым правінцыйным урадам Літвы і Беларусі і заклікае да ўсеагульнага паўстання, якое першапачаткова рыхтавалася на вясну 1863 года, калі да яго павінны былі падрыхтавацца і прадстаўнікі расійскай арганізацыі «Зямля і воля».

Тым часам пад пагрозай раскрыцця ўсёй рэвалюцыйнай арганізацыі «чырвоных» у Беларусі і Літве пераварот здзяйсняюць «белыя», якія баяліся перарастання паўстання за аднаўленне Рэчы Паспалітай у сацыяльную рэвалюцыю супраць абшарнікаў і царызму ў маштабах Расійскай імперыі. На чале іх стаў Якуб Гейштар, які абвясціў роспуск Камітэта на чале з Каліноўскім і стварэнне Выканаўчага аддзела Літвы. У сувязі з пераваротам К. Каліноўскі піша ліст, у якім здымае з сябе і сваіх паплекнікаў адказнасць за лёс паўстання, перакладае яе на «белых». Але ў той жа час не пакідае шэрагаў рэвалюцыйнай арганізацыі і ў канцы сакавіка 1863-га займае пасаду камісара Гродзенскага ваяводства.

«Белыя», натхнёныя Крымскай вайною 1853 – 1856 гадоў, чакалі дапамогі ад еўрапейскіх краінаў, у прыватнасці, ад імператара Францыі Напалеона III, і таму дзейнічалі пасіўна. Іх дзейнасць зусім звялася на нішто пасля прыезду ў Вільню Міхаіла Мураўёва, прызначанага начальнікам Паўночна-Заходняга края, які разгарнуў шырокую рэпрэсію супраць паўстанцаў і спачувальнікаў ім.

У той жа час Каліноўскі ў Гродзенскім ваяводстве праводзіў актыўную дзейнасць, наведваў паўстанцкія атрады, выдаваў інструкцыі, выбудоўваў нанова падпольную арганізацыю. Нават спрабаваў

дапамагчы сваім таварышам па «Зямлі і Волі», якім быў адпраўлены друкарскі станок, перахоплены мураўёўскімі жандарамі.

Важную задачу Каліноўскі бачыў у асвеце простага народа, для якога планавалася стварэнне школаў на роднай мове. Будучыню Беларусі і Літвы ён бачыў у стварэнні незалежнай дзяржавы, у федэратыўных стасунках з Польшчай. У той жа час – у звязе з дэмакратычнай Расіяй.

У чэрвені 1863 года Каліноўскі вярнуўся ў Вільню, каб узначаліць Выканаўчы камітэт Літвы, названы цяпер урадам, а таксама атрымаць пасаду камісара Варшаўскага ўрада ў Вільні. Сам Каліноўскі стаў называцца «дыктатарам паўстання», накіраваўшы ўсе свае сілы на яго радыкалізацыю і пашырэнне падпольнай арганізацыі за кошт прыхільнікаў сацыяльнай справядлівасці. Разам са сваім сябрам Малахоўскім ён стаяў каля вытокаў паўстанцкай жандармерыі, так званых «кінжалшчыкаў». Аднак, нягледзячы на радыкальныя рашэнні, да восені 1863 года паўстанне ў Беларусі і Літве пацярпела паражэнне.

Але Каліноўскага гэта не зламала, і ён адмовіўся ад эміграцыі, падобна іншым паўстанцам. Застаючыся ў Вільні, дзякуючы канспіратыўнаму майстэрству, ён снедаў і вчэраў у перапоўненых царскімі афіцэрамі і паліцыянтамі рэстаранах, не баючыся быць пазнаным, нягледзячы на тое, што яго шукалі па ўсім краі. Каліноўскі рыхтаваў падняць паўстанне з новай сілай увесну 1864-га, гэтым разам заяўляючы: «Паўстанне павінна быць чыста народным – шляхта, якая за намі не пойдзе, хай гіне...». У інтарэсах простага народа Каліноўскі выступаў за дэмакратычны лад, пры якім бы сяляне самі кіравалі сабой.

Але Каліноўскаму здрадзіў яго сябар Вітаўт Парафіяновіч, які раскрыў месца знаходжання Кастуся ў Вільні, дзе той і быў схоплены 9 лютага 1864 года. На адной і той жа старонцы следчай справы, выдаючы Каліноўскага, Парафіяновіч увекавечвае яго імя, паведамляючы адзін з пароляў паўстання: «– Каго любіш? – Люблю Беларусь! – Так узаемна».

Знаходзячыся ў турме, Каліноўскі праз Ядвігу Макжыцкую перадае «Лісты з-пад шыбеніцы», у якіх звяртаецца з заклікам да беларускага народа, пакідаючы яму святую місію змагацца за сваю волю і родную зямлю. А таксама адпраўляе верш на беларускай мове да сваёй нарачонай – Марысі Ямант. Адначасова Кастусь піша на імя расійскага ўрада «Тлумачальную запіску», дзе адзначае, што далучыўся да паўстання для абароны простага народа, а таксама заявіў: «Я не праціўнік шчасця народнага, не праціўнік і Расіі, калі яна добра нам жадае, але праціўнік тых бедстваў, якія замахваюцца на край наш няшчасны».

...Ранкам 22 сакавіка 1864 года 26-гадовы Кастусь Каліноўскі быў павешаны царскімі ўладамі на Лукішскай плошчы ў Вільні. А яго вобраз стаў несмяротным сімвалам змагара за правы беларускага народа.

Трыццаць хвілінаў язды ад Наваполацка па дарозе «сумных вёсак» – і Дзісна – некалі райцэнтр, а цяпер населены пункт Мёрскага раёна. Некалькі ліхтароў на ўвесь пасёлак, і тыя яшчэ раздумваюць: свяціць – не свяціць?

У мяне ёсць адно заповітнае жаданне: Госпадзе, хаця б трэць сродкаў, што ляцяць у неба разам са святочнымі і юбілейнымі феерверкамі ў Наваполацку, няхай паляцяць у Дзісну на рамонт дахаў векавых дамоў-зданяў!

Дзісна – здраўніца. Як пераконваюць гідраметэаролагі – на Дзісенскім паўвостраве, дзякуючы з'яднанню дзвюх рэк, асаблівы паветраны слуп высокага ціску і гаючы мікраклімат. (Дарэчы, у Дзісне спрадвек амаль не бывае камароў!) Павебра тут лечыць не горш, чым у Кіславодску; вада са студняў, што маюць да чатырнаццаці памбравінаў (бетонныя кольца для калодзежаў. – «КГ»), і крынічная вада – не горшая за нарзанаўскую; гразі ў затоках дзясяткаў выспаў – не горшыя за куюльніцкія чарнаморскія!

Мая гаючая Дзісна

чыць не толькі пра канцэнтрацыю валуноў (дарэчы, непадалёк горада знаходзяцца і славутыя Мікольскія парогі – самыя непраходныя на Дзвіне), але і пра вялікую невыпадковую цікавасць да іх нашых продкаў.

выя будынкі, якія зноў і зноў аднаўлялі.

Дзісна – горад-стоік. У 1712 годзе перанесла эпідэмію чумы, што знішчыла амаль усё насельніцтва. У 1870, 1879, 1931, 1956, 1957 гадах горад тануў, былі зафіксаваныя моцныя паводкі.

Дзісна – горад-працаўнік! Яшчэ ў сярэдзіне XIX стагоддзя тут было да 70 разнастайных вытворчасцяў. У пачатку XX стагоддзя функцыянавалі два масты, 10 гасцініцаў, рэстаран, 11 сталовых, 22 карчмы. Працавалі да дзясятка культурных устаноў: цэрквы, касцёлы, сінагогі. Былі таксама 2 гімназіі, 2 бібліятэкі, некалькі прыватных і належных устаноў клубаў, бильярдная зала. Меліся 4 духавыя аркестры, самы вялікі з якіх – пры пажарным таварыстве. Вядомы рускі падарожнік П. Сямёнаў-Цян-Шанскі назваў Дзісну лепшым горадам Віленскай губерні.

Ішлі гады. Паступова Дзісна губляла свае ўплыў і магутнасць. Асабліва згубна адбілася на развіцці горада пабудова чыгуначнай лініі Масква – Рыга за дванаццаць кіламетраў ад горада яшчэ ў XIX стагоддзі і страта статусу адміністрацыйнага цэнтра ў 1959 годзе.

Але страшней за ўсё сталася яму апошняе савецкае перабудова. Колькасць жыхароў горада, які толькі ў мінулым стагоддзі перажыў чуму, войны, пажары, паводкі, на пачатку XXI стагоддзя падышла да крытычнай адзнакі ў дзве

тысячы чалавек, што прадугледжвае зніжэнне адміністрацыйнага статусу да рангу пасёлка гарадскога, калі не сельскага, тыпу. Цяпер тут блізу 1700 жыхароў. Закрытыя і разбураныя ўсе заводы, пякарня, кулінарыя, каўбасны цэх, КБА. На сёння ў будынку бальніцы засталася толькі тэрапеўтычнае аддзяленне. Дыягнастычнае абсталяванне перадалі Туркоўскаму аграгарадку непадалёк Мёраў. Гістарычны ж будынак гарадской бальніцы, пабудаваны на ахвяраванні жыхароў горада ў 1906 годзе, «з часоў вайны пад ліўнямі сумуе» і патрабуе, моліць аб рамонце ўсіх, хто толькі сустрэнецца з ім на беразе Дзвіны.

Удзісенскую дзеяздольнасць і здольнасць выжываць верылі і вераць сёння лепшыя розумы нашага краю: Ігнат Буйніцкі, Язэп Драздовіч, Тадэвуш Станеўскі, Ян Гушча, Вацлаў Ластоўскі, Сяргей Панізьнік, іншыя мастакі, паэты, філосафы і палітыкі. У нас і цяпер шмат таленавітых людзей, неаб'якавых да лёсу горада. І летам мінулага года яны з'ядналіся ў творчае аб'яднанне «Пунсовы ветразь» (названае так у гонар гістарычнай радзімы Аляксандра Грына – Дзісенскай зямлі) з адзінаю мэтай: дапамагчы гораду, пакуль хаця б словам, выжыць і на гэты раз. За год дзейнасці мы рыхтавалі матэрыялы ў мясцовыя і агульнаацыянальныя газеты на тэмы «Мы любім Дзісну» і «Дзісенская восень», «Ёсць куток на зямлі». Два гады запар выдаем ілюстраваныя буклеты, якія раскупаюцца гасцямі пад час царкоўнага фестывяльнага абраза Святой Адзігітры, для гарадскога музея стварылі макет Дзісенскага замка часоў Стэфана Баторыя. Выступалі мы перад пенсіянерамі, ветэранамі, навучэнцамі Наваполацка і Дзісны. У Дзісенскай школе правялі конкурс, прысвечаны гісторыі горада і этнаграфіі краю.

Мы верым, мы спадзяемся: горад-зdraўніца, горад-ваяр, горад-фенікс, горад-стоік, горад-працаўнік будзе жыць, пакуль жыве пра яго добрая памяць у слове. Письменнік-філосаф А. Герцэн некалі невыпадкова сцвярджаў: «Дзе не загінула слова, там і справа яшчэ не загінула».

*Джэма ПУГАЧЭЎСКАЯ,
кіраўнік аб'яднання
«Пунсовы ветразь»,
г. Дзісна*

А камяні-валуны! Іх гаючыя ўласцівасці, магчыма, не маюць аналагаў у свеце. Нездарма, відаць, слаўны полацкі князь Барыс Усяславіч некалі наказаў выбіць свае знакамітыя крыжы адразу на трох дзісенскіх камянях (на жаль, да нашага часу яны не захаваліся). Ужо адзін гэты факт ярка свід-

Дзісна – горад-ваяр! Толькі ў XIV стагоддзі яна абараняла Полацк ад набегаў крыжакоў у 1324, 1325, 1333, 1343, 1366, 1374, 1377, 1382 гадах. А колькі яшчэ было войнаў!!

Дзісна – горад-фенікс. У 1700, 1845, 1872, 1882 гадах пажары спалілі драўляныя жылыя і культура-

Шпіталь, пабудаваны ў 1906 годзе

**Дзісенскі замак
XIV-XVIII ст.**

*Макет
Ж. Права думачкі
А. Герцэнскага*

Традыцыі і сучаснасць

«Dzieciuki» – неверагодны кактэйль фольк-панка

«Dzieciuki» – «Haradzenski Harmidar», Warszawa, 2014, «Takt music»

Цікава, ці мае сэнс цяпер, у эпоху віртуальных каштоўнасцяў, нейкае важнае значэнне паняцце «калекцыянер»? Пытаеш якога: «Вы такі адмысловец жывапісу, у вас нават, кажучь, карціны Сальвадора Далі ёсць – насамрэч арыгіналы?» – «Безумоўна, 300 мегабайт, спампаваў у інтэрнэце» – «Дык можна паглядзець?» – «Ведаеце, нейкі вірус змарнаваў усю калекцыю, дык цяпер шукаю перапостынг». Запярэчыце, маўляў, лухта? Але ў музыцы такіх «цаніцеляў» большасць. Яны й самі не ведаюць пра каштоўнасць якаснага гуку. Зрэшты, да сапраўдных каштоўнасцяў заўжды цягнула толькі эліту, пакуль большасць ацэньвала шэдэўры сучаснага гуказапісу з трэ-плэера або праз радыёкропку. І не бяда, што нямногія зразумеюць маю радасць, калі на адным з канцэртаў гродзенскага гурта «Dzieciuki» здабыў у сваю калекцыю іхні альбом «Гарадзенскі гармідар», выдадзены буйнейшай польскай фірмай «Takt music» (памятаю гэты брэнд яшчэ з часу перабудовы). Тут і цяпер такое ў ГУМе не прадаецца, а вось здабыў жа.

Па-за вартасцю музыкі ды якасцю запісу ёсць у калекцыянераў і піетэт перад выдавецкім фарматам. Традыцыйныя пластыкавыя футаралы сталі звыкласцю, калі на рынку з'явіліся так званыя дыгіпакі (ашчадны да прыроды кардонна-пластыкавы пакунак з шыкоўнай аздобай). Неўзабаве з'явіліся і так званыя дыгібукі (digibook), якія прадугледжвалі да ўсяго іншага яшчэ і ўзмоцнены кардонны пераплёт у ламинаце, куды ўнутр заштыта сапраўдная кніга з тэкстамі песень, расповедам пра гурт, ілюстрацыямі. Першым дыгібукам маёй калекцыі стала melodic death metal рок-опера «Сымон-музыка», створаная рэчыцкім гуртом «Dialectic Soul» з кампаніяй. А раз пачатак пакладзены, дык дасць Бог і новы шанц. І «Гарадзенскі гармідар» гродзенскіх «Дзецюкоў» палякі акурат і ўпісалі ў шыкоўны

digibook (там гэта пік моды цяпер). На згаданым канцэрце такі прадукт публіка раскоплівала, як семачкі на базары. Мо не там, што digibook, а таму, што «Dzieciuki» гралі нешта неверагоднае і доўгачаканае, што адмыслоўцы ўжо вызначылі тэрмінам фольк-панк. Гэта песні, якія ўвабралі і нашу багатую песенную традыцыю, і не менш магутную гісторыю. Зусім не лапці, граблі й балалайка ейнымі сімваламі, а гонар, слава і змаганне. Ці, як кажучь самі музыкі ў шматлікіх інтэрв'ю, «беларусы – не бульбашы». Менавіта таму іхнія песні цягне слухачь уважліва, на якаснай апаратуры. Сапраўдныя геройскія песні. Цудоўны падарунак мужчынам.

Сам гурт не навічок на музычным рынку. Гэта творчыя асобы з багатым досведам: цяпер дзейнічае іх

дачыны праект «Людзі на балоце», раней была легендарная каманда «Кальян».

Праграма альбома «Гарадзенскі гармідар» не проста

Фрагмент з аднаго з кліпаў

насычаная так званым рэгіянальным каларытам, а трапна выяўляе важную сутнасць агульнанацыянальнай гістарычнай традыцыі. Іхнія песні некаму насамрэч падаюцца насычанымі фольклорным пачаткам, хоць тут аўтарская пазіцыя Дзяніса Жыгаўца ды Алеся Дзянісава пакладзеная на ўласную музыку гурта «Dzieciuki», якая, праўда, нясе водгалас беларускай ваюнскай песні, пераважна змагарнага перыяду 1920-х, калі пытанне быць ці не быць роднаму кутку беларуса на гэтай планеце вырашалася ўзброеным шляхам.

Але не думайце, што тут толькі тыпізаваны да ўзроўню схемаў вобраз змагара ў пэўным прамежку часу. «Dzieciuki» глядзяць шырэй на лёс Бацькаўшчыны. Як, напрыклад, відаць з выбаркі цытатаў песні «Сумнае рэгіе»:

Не жаўнеры то былі,
гэта былі каты,
Што на чорных варанках
звозілі у Курапаты...
...Не купальскіх вогнішчаў
полымя палала,
Гэта нашы вёскі
цётка Смерць прыбрала,
Не звяртаючы ўвагу,
малы ты ці стары –

(«Карчма» з лютняй, дудой і прагай волі, «Мужыцкая праўда» з Яськам – гаспадаром зпад Вільні ды касінерамі супраць мураўёвых-шыбенікаў, амаль фольклорная «Косю»). Акурат такія тэксты стварае Д. Жыгавец. Сапраўднай Адысеей стала «Песня пра гарадзенскага гастарбайтэра», дзе герой шукаў лепшага месца, дзе нас няма, а знайшоў у роднай хаце – вось дзе святыня! Філасофія нацыянальнай маралі ўдала сфармуляваная Дзянісам у песні «Частуханы»:

Каб жылося весялей –
чарачку гарэлкі,
А спалося каб цяплеі –
пабліжэй да дзеўкі,
Каб жылося вольна –
прэч ланцугі ды краты,
Каб было прыстойна –
прэч маціюкі і маты.

Дарэчы, на большасць песень альбома ўжо знятыя кліпы.

Склад гурта «Dzieciuki» фірма «Takt music» дае традыцыйна вычарпальна: Д. Жыгавец (вершы), Павел Трублін (вакал, лепельская дуда, падпеўкі), А. Дзянісаў (вакал, акустычная гітара, губны гармонік, падпеўкі), Лёха Грудзін (гітара), Мікола Палякоў (акордэон, тамбурын, падпеўкі), Андрэй Пятко (бас-гітара, падпеўкі), Саня Сыр (бубны). Гасцёўна ў запісе альбома паўдзельнічалі спявак Кастусь Путрунак, гітарыст Андрэй Грудзін (пэўна, брат Аляксея), выканаўца на індыйскай флейце Васіль Валашчык. А найбольш мяне ўразіла, што працавалі хлопцы ў студыі «Everest» майго сдбра юнацтва Стыва Крамэра, які некалі вучыўся гуказапісу ў студыі легендарнай «Бонды», амаль два дзясяцікі гадоў набываў гукавы досвед у клубах і студыях ЗША, а цяпер паказвае якасць фірмовага саўнд-прад'юсінга ва ўласным гурце «Мерада».

Мне ўсё ж хочацца адзначыць рэальны талент энергетычнага шарму ўсяе каманды. А яшчэ гурт «Dzieciuki» здолеў знайсці моцы жыць агульнанацыянальнымі патрэбамі замест міжрэгіянальных свараў, якія, на жаль, часцяком бытуюць у беларускіх грамадах. Гэта засведчылі і прэзентацыйныя канцэрты гродзенскага гурта ў Мінску, аншлагі ў буйнейшых сталічных клубах.

Унёсак у літаратурнае супрацоўніцтва

Пабачыў свет першы выпуск беларуска-ўкраінскага альманаха «Справа», падрыхтаваны Таварыствам украінскай літаратуры пры Саюзе беларускіх пісьменнікаў.

У выданне ўвайшлі творы некалькіх дзясяткаў беларускіх і ўкраінскіх аўтараў, як старэйшых, так і маладых. Тут можна знайсці прозу, паэзію, эсэістыку, пераклады і навуковую публіцыстыку. Мовы – беларуская, украінская, руская, а таксама брэсцка-пінскія гаворкі. Галоўны рэдактар альманаха – Аляксандр Наварыч.

«Таварыства ставіць сувязі мэтай падтрымліваць сувязі паміж украінскай і беларускай літаратурай і нашымі народамі. Дзейнасць нашага таварыства – спроба ўнёску ў станаўленне літаратурнага супрацоўніцтва ва Усходняй Еўропе, – піша ва ўступным слове да альманаха старшыня Таварыства ўкраінскай літаратуры пры СБП пісьменніца Наталка Бабіна. – Нам падаецца важным спрыяць развіццю і захаванню ўнікальных гаворак беларуска-ўкраінска-польскага памежжа».

Раздзел «Аўтары з Беларусі» адкрывае артыкул Алеся Наварыча «Насечкі на душы (Некалькі адвольных фактаў да поўнай аўтабіяграфіі)». Тут

змешчаныя вершы Ганны Супрунюк на ўкраінскай мове, Кирила Озимко, а таксама творы іншых аўтараў. Раздзел «Беларусы ва Украіне» складаецца з прозы Уладзіслава Ахроменкі з Чарнігава і вершаў Іны Снарскай з Палтавы на беларускай і ўкраінскай мовах.

Раздзел «Гаворкі – наш скарб» складае траціну альмана і ўтрымлівае «Фрагменты слоўніка лексікі гаворкі вёскі Галоўчыцы Драгічынскага раёна», а таксама апавяданні на галоўчыцкай гаворцы: «Судыс», «Чырвоныя опоны», «Ек крала я картопны в колхозы», «Фанера» Пятра Куліка, выбраныя апавяданні з цыкла «Свіжы вітёр» Івана Трушко, «Фольклорныя тэксты з Берастейшчыны як дыялектаграфічны матэрыял» Юрыя Громика і іншыя.

З твораў, змешчаных у раздзеле «Пераклады» варта звярнуць увагу на вершы Андрэя Хадановіча ў перакладзе на ўкраінскую мову Сяргея Жадана і вершы С. Жадана ў перакладзе А. Хадановіча на беларускую мову.

З новымі творамі сяброў Таварыства ўкраінскай літаратуры пры СБП можна пазнаёміцца на сайце druzi.by.

Падрыхтаваў Аляксандр САЧАНКА

Зажыва гарэлі Хатыняў
жыхары...
...Але гэта не забыта,
і ніхто з іх не забыты –
З тых, хто ў Курапатах
без віны забіты.
Але гэта не забыта,
і ніхто з іх не забыты –
З тых, хто у Хатыні
без віны забіты...

Бадай, гістарычная тэма песень пераважае ў альбоме

Паводле сведчанняў прэсы, у ліпені 2013-га «Дзецюкі» сталі зоркамі «БАСовішча», актыўна канцэртуюць не толькі ў Беларусі, але і за мяжою (мінулай восенню адыгралі турпаў Польшчы, які завершыўся ў Варшаве сумесным канцэртам з славутым брытанскім гуртом «The Ukrainians», плануюцца канцэрты ў Чэхіі, Славакіі, Германіі), паўсюль прадстаўляючы народны панк альбома «Гарадзенскі гармідар», які атрымаў і жартоўнае азначэнне «сапраўдны мужчынскі панк» (на суперак папулярнаму цяпер мяккаму дамскаму панку кштальту амерыканцаў «Foster the People» ці нашых «Akute»).

Відаць, агульнай моды для ўсіх цяпер няма, бо набіваюцца бітма буйныя клубы і для «Akute», і для «Dzieciuki». Публікі хопіць на ўсіх.

Напрыканцы ж – яшчэ адзін факт. 21 лютага на сцэне Малой залы Белдзяржфілармоніі адбыўся канцэрт «Удзячныя я лёсу...», прымеркаваны да 80-годдзя беларускага кампазітара Сяргея Картэса. Юбіляр запрасіў выступіць і «дзецюкоў»; яны выканалі песню «А хто там ідзе», якую Сяргей Альбертавіч напісаў на словы Янкі Купалы для кінафільма «Раскіданае гняздо» (1982).

Вітаўт МАРТЫНЕНКА, музычны крытык

Красавік

1 – Басалыга Уладзімір Самойлавіч (1940, Слуцк), графік, які працуе ў галіне кніжнай і станковай графікі, экслібрыса і дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва, дыпламант рэспубліканскіх і ўсеагульных конкурсаў мастацтва кнігі – 75 гадоў з дня нараджэння.

1 – Калантай Гуга (1750 – 1812), палітычны дзеяч Рэчы Паспалітай, філосаф, педагог, публіцыст, адзін з аўтараў Канстытуцыі 3 мая 1791 г., адзін з вядучых ідэолагаў, кіраўнік «левага» («якабінскага») крыла ў час паўстання 1794 г. – 265 гадоў з дня нараджэння.

1 – Даўгяла Генадзь Іосіфавіч (1935, Мінск – 2002), вучоны-гісторык, сярод навуковых інтарэсаў якога гісторыя Старажытнага Усходу, бібліястыка, хеталогія, клінапісныя мовы, адзін з аўтараў вучэбных дапаможнікаў для сярэдняй школы – 80 гадоў з дня нараджэння.

2 – Гусак Сяргей Адамавіч (1930, Мазырскі р-н – 1969), крытык, літаратуразнаўца – 85 гадоў з дня нараджэння.

2 – Чавускі раённы гісторыка-краязнаўчы музей (Чавусы; 1990) – 25 гадоў з часу заснавання (адкрыты 08.05.1996).

5 – Гячэвіч Вінцэнт (1770 – 1840), дзяржаўны дзеяч Рэчы Паспалітай і Расійскай імперыі – 245 гадоў з дня нараджэння.

6 – Віер Гаўрыла Сямёнавіч (1890, Малдова – 1964), жывапісец, мастак, аўтар манументальных жывапісных працаў, агітацыйных малюнкаў і плакатаў – 125 гадоў з дня нараджэння.

6 – Галубовіч Ала Купрыянаўна (1945, Грузія), вучоны-гісторык, архівіст, ганаровы архівіст Беларусі – 70 гадоў з дня нараджэння.

6 – «Голас Радзімы» (Мінск; 1955), інфармацыйна-культурна-асветніцкая газета для суайчыннікаў за мяжой – 60 гадоў з пачатку выдання.

6 – Кіт Барыс Уладзіміравіч (1910, Расія), вучоны ў галіне астранаўтыкі, асветнік, дзеяч беларускай эміграцыі (ЗША), удзельнік нацыянальна-вызваленчага руху ў Заходняй Беларусі, акадэмік

Міжнароднай акадэміі астранаўтыкі ў Парыжы – 105 гадоў з дня нараджэння.

6 – «Купалаўскі» (Мінск і Лагойскі р-ны; 2000), ландшафтны заказнік рэспубліканскага значэння – 15 гадоў з часу стварэння.

7 – Астапенка Міхаіл Іванавіч (1945, Украіна), мастак дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва – 70 гадоў з дня нараджэння.

7 – Моўчан Міхаіл Аляксеевіч (1925, Навагрудскі р-н), графік, жывапісец, аўтар пейзажаў, партрэтаў, графічных працаў – 90 гадоў з дня нараджэння.

8 – Дайчынаў Іван Багданаў (1930, Балгарыя), балгарскі перакладчык, пераклаў творы беларускіх пісьменнікаў на балгарскую мову – 85 гадоў з дня нараджэння.

9 – Дамель Ян (1780, Латвія – 1840), жывапісец, рысавальшчык, які пакінуў значны след у мастацтве Беларусі і Літвы, – 235 гадоў з дня нараджэння.

10 – Баркоўскі Сцяпан Андрэевіч (1905, Слуцк – 1966), этнограф, літаратурны крытык, літаратуразнаўца – 110 гадоў з дня нараджэння.

10 – Гарэцкі Гаўрыла Іванавіч (1900, Мсціслаўскі р-н – 1988), вучоны-геолаг, географ, эканаміст, статystык, дэмограф, грамадскі дзеяч, заснавальнік савецкай школы палеаатамалогіі і беларускай школы даследчыкаў антрапагену, акадэмік НАН Беларусі, заслужаны дзеяч навукі Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1971) і Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1986) – 115 гадоў з дня нараджэння.

10 – Гладкая Валянціна Кузьмінічна (1935, Капыльскі р-н), ткачыха, народны майстар аматарскага мастацтва – 80 гадоў з дня нараджэння.

10 – Крэпак Барыс Аляксеевіч (1940, Расія), мастацтвазнаўца, мастацкі крытык, журналіст, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» (1998, 1999), прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі (2011) – 75 гадоў з дня нараджэння.

Небяспечная вясновая трава

Самай распаўсюджанай прычынай прыродных пажараў з'яўляецца выпальванне травы. Увесну леташняя трава хутка высыхае на сонцы і можа загарэцца ад кінутай запалкі або цыгарэты. Такія пажары хутка распаўсюджваюцца, асабліва ў ветраныя дні, і могуць павярнуць да пелішчаў.

Штогод у Беларусі з-за спальвання травы адбываецца мноства пажараў, толькі ў сакавіку іх было больш за тысячу. Так, толькі за некалькі дзён на пажарах памерлі два чалавекі і два атрымалі апёкі рознай ступені цяжкасці.

Каб не здарыўся пажар, выконвайце наступныя патрабаванні:

- прыбірайце на прысядзібных участках сухую траву, лісце, смецце;
- не распальвайце вогнішчы паблізу лецішчаў і прыватных дамоў;
- не кідайце ў сухую траву незатушаныя запалкі і цыгарэты.

Вера БУДЗІНАВІЧУС, інспектар ЦРАНС г. Мінска

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 11

Уздоўж: 1. Стрэмя. 4. Чутка. 7. Ніва. 10. Азгур. 11. Астра. 13. Забарона. 14. Пан. 15. Осла. 17. Вілка. 18. Адно. 19. Спуд. 22. Вярба. 23. Ікра. 24. Ржа. 25. Габрыэля. 29. Нежын. 31. Табло. 33. Смык. 34. Браце. 35. Дрыгва.

Упоперак: 1. Сморгонь. 2. Рог. 3. Мароз. 5. Удача. 6. Кут. 7. Німб. 8. Арго. 9. Маёнтак. 12. Аліндарка. 14. Пілсудскі. 16. Слова. 17. Вясна. 20. Свіраны. 21. Прадмова. 25. Ганец. 26. Барс. 27. Эпік. 28. Янтар. 30. Жор. 32. Бог.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НАРОДНАЯ ХАРЭАГРАФІЯ – (працяг артыкула). Беларускія танцы вылучыліся з карагодаў у XIV – XVI стст. Асабліваці харэаграфічнай структуры дазваляюць

падзяліць іх таксама на некалькі груп паў. Першую, найбольш значную ў мастацкіх і колькасных адносінах, складаюць старажытныя традыцыйныя танцы «Лявоніха», «Мяцеліца», «Качан», «Бычок», «Таўкачыкі», «Крыжачок», «Гняваш», «Кола», «Мікіта», «Чобаты», «Лянок», «Верабей», «Юрочка» і многія іншыя, а таксама запісаныя ў апошнія гады «Малаточкі», «Певень», «Дожджык», «Кабылка», «Млынок», «Боб малаціць» і інш. Для іх структуры характэрныя паўтаральнасць дзвюх-трох тыповых для нацыянальнай харэаграфіі музычна-пластычных формулаў, агульны для ўсіх удзельнікаў кампазіцыйны малюнак, масавае выкананне, частае песеннае суправаджэнне, неабмежаваная колькасць удзельнікаў і любы іх склад (нярэдка танцююць пераважна жанчыны). Для музычнай структуры характэрны часцей за ўсё памер $2/4$ (суаправажэнне пабудовы мелодыі (сіметрычнасць чаргавання музычных фразы і сказаў), відавочная сувязь з песняй. Інструментальнае суправа-

джэнне танца мае нярэдка тую ж ладава-інтанацыйную аснову, што і карагодная песня. Кароткія песні, якімі часта суправаджаецца выкананне танцаў у народныя побыце, – у большасці выпадкаў скарачаныя, «астаткавыя» тэксты карагодных песень. Інструментальнае суправаджэнне мянялася ад эпохі да эпохі. Даўней асаблівай павагай карысталіся дудары. «Без дуды, без дуды // Ходзяць ногі не туды, // А як дуду пачуюць, // Самі ногі танцююць», – прыпявалі беларусы. Побач з дудой ў XIX ст. танцам акампаіравалі скрыпка, цымбалы і бубен, пазней – дзве скрыпкі і басэтыя складалі своеасаблівы нацыянальны аркестр, т.зв. траістую музыку. У 2-й палове XIX ст. у народны побыт увайшоў гармонік. Да канца XX ст. гармонік, баян, акардэон (а на вяселлях часам вакальна-інструментальны ансамблі і электронная музыка) амаль зусім выцеснілі інш. музычныя інструменты.

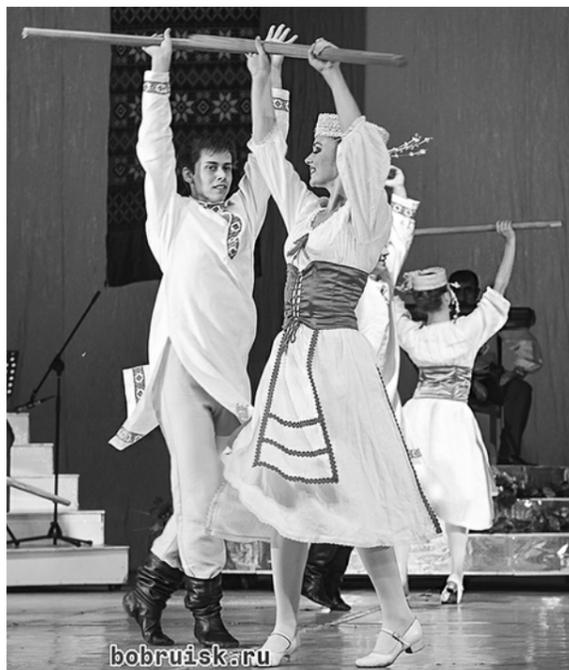
У традыцыйных беларускіх танцах умоўна можна вылучыць ілюстрацыйна-выяўленчыя, гульнёвыя і арнаментальныя танцы. Ілюстрацыйна-выяўленчыя танцы («Мяцеліца», «Верабей», «Мяцелачка», «Каза», «Лянок», «Кросны», «Журавель», «Ланцуг», «Таўкачыкі», «Жабка», «Шаўцы», «Мельнік» і інш.) найбольш непасрэдна адлюстроўваюць назіранні над навакольнай рэчаіснасцю, праца-

«Боб малаціць», выконвае жыхарка в. Клясіцы Расонскага раёна

сы працы, у мастацкай форме ўзнаўляюць з'явы прыроды, імітуюць звычкі жывёлаў і птушак. Значную ролю ў гэтых танцах адыгрываюць элементы драматычнага майстэрства. Ад танцора патрабуецца здольнасць перадаваць змест рухам, мімікай. У танцы «Сплюшка», напр., ён павінен выразна паказаць чалавека, які засынае на хаду, у «Жабцы» выканаўцы пераймаюць скокі жабяў.

(Працяг артыкула будзе)

«Таўкачыкі», выконвае фальк-шоў балет «Альянс»